

Sarajevo, 2025. godine

**Adna Backović-Hodžić
Senka Mutabdžija Bećirović**

Triton se vraća kući

Sarajevo, 2025. godine

Autor:
Adna Backović-Hodžić i Senka Mutabdžija Bećirović

Lektura:
Nirmala Ajanović

Dizajn i štampa:
CPU Printing company d.o.o.

Izdavač:
Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP)

ISBN 978-9926-9020-2-5

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 65167878

Ova je knjiga razvijena u okviru projekta „Održivost zaštićenih područja” koji financira Globalni fond za okoliš (GEF), a implementira Razvojni program Ujedinjenih naroda (UNDP) u Bosni i Hercegovini. Sadržaj knjige ne odražava nužno stavove UNDP-a i GEF-a.

Partneri ovog projekta su: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske, Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske, Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH i Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnost Republike Srpske.

Bosanski planinski triton (*Ichthyosaura alpestris reiseri*)

Bosanski planinski triton je mala, repata životinja koja živi u planinskim jezerima. Izgleda pomalo kao gušter, ali živi u vodi i pripada grupi vodozemaca. Ova se posebna vrsta tritona može se pronaći samo u jednom jezeru u cijelom svijetu, u Prokoškom jezeru u Bosni i Hercegovini!

Tritoni s Prokoškog jezera imaju nešto veću glavu i jače tijelo od drugih tritona. Znanstvenici vjeruju da su posebna podvrsta, jer se razvijaju na jedinstven način i razlikuju se od ostalih. To ih čini veoma važnim i vrijednim za prirodu.

Nekada je u Prokoškom jezeru živjelo mnogo tritona. Međutim, kada su ljudi ubacili ribe koje tamo ne pripadaju, broj se tritona počeo smanjivati. Danas ih ima jako malo i većina preživljava samo u malim lokvama oko jezera. Te lokve često presuše, posebice ljeti, pa tritonima prijeti nestanak.

Osim toga, klimatske promjene, zagađenje i druge opasnosti dodatno im otežavaju život. Zbog toga je triton postao kritično ugrožena vrsta.

Znanstvenici i čuvari prirode žele zaštititi bosanskog planinskog tritona. Planiraju pomoći njegovom opstanku, kako bi i djeca u budućnosti mogla vidjeti ovog čudesnog, vodenog zmajića koji živi samo u našem planinskom jezeru.

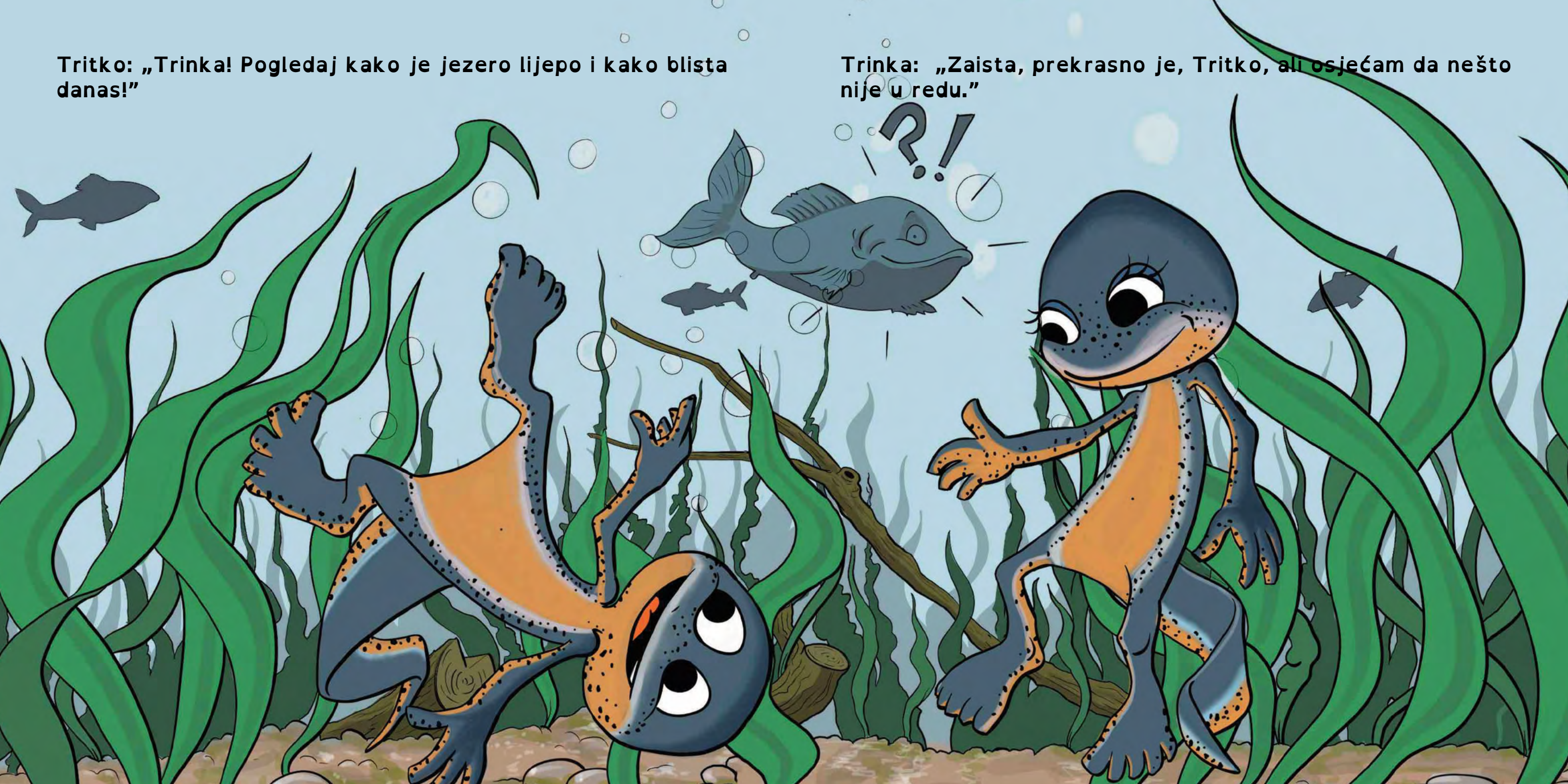
Prilikom pripreme ovog teksta konsultovan je Plan upravljanja i mrežna stranica Spomenika prirode Prokoško jezero.

„Negdje duboko u srcu Bosne i Hercegovine, skriveno između zelenih dolina i snježnih vrhova planine Vranice, nalazi se čarobno Prokoško jezero, dom jedinstvene vrste vodozemca, bosanskog planinskog tritona.”

Tritko: „Trinka! Pogledaj kako je jezero lijepo i kako blista danas!”

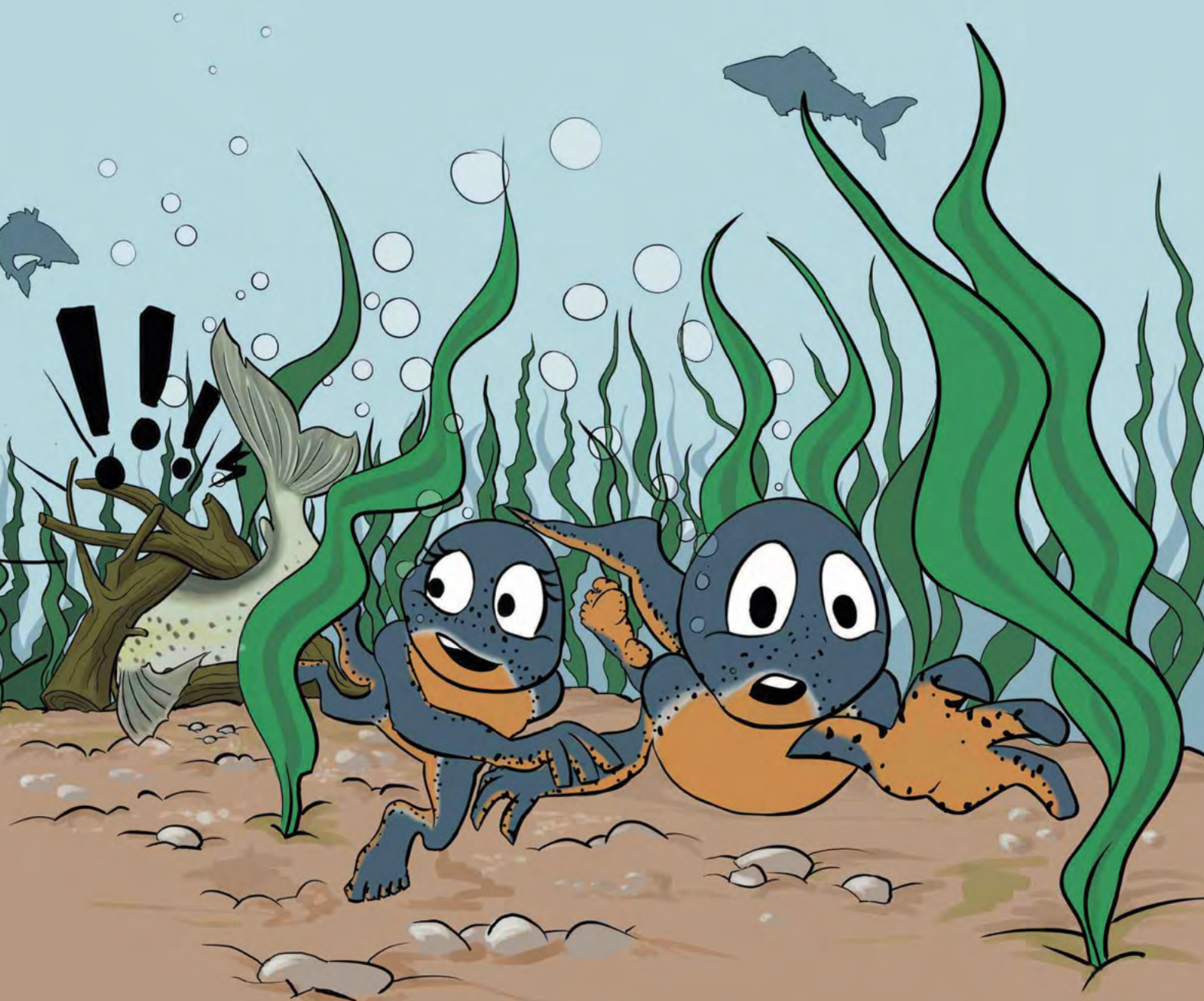
Trinka: „Zaista, prekrasno je, Tritko, ali osjećam da nešto nije u redu.”

Velika pastrmka: „Mmm... kakav ukusan mali zalogaj!”

Trinka: „Pazi, Tritko!”

Tritko: „Trinka! Sakrij se brzo u skrovište kod djeda Tvrtko!”
Tritko i Trinka: „Požurimo!”

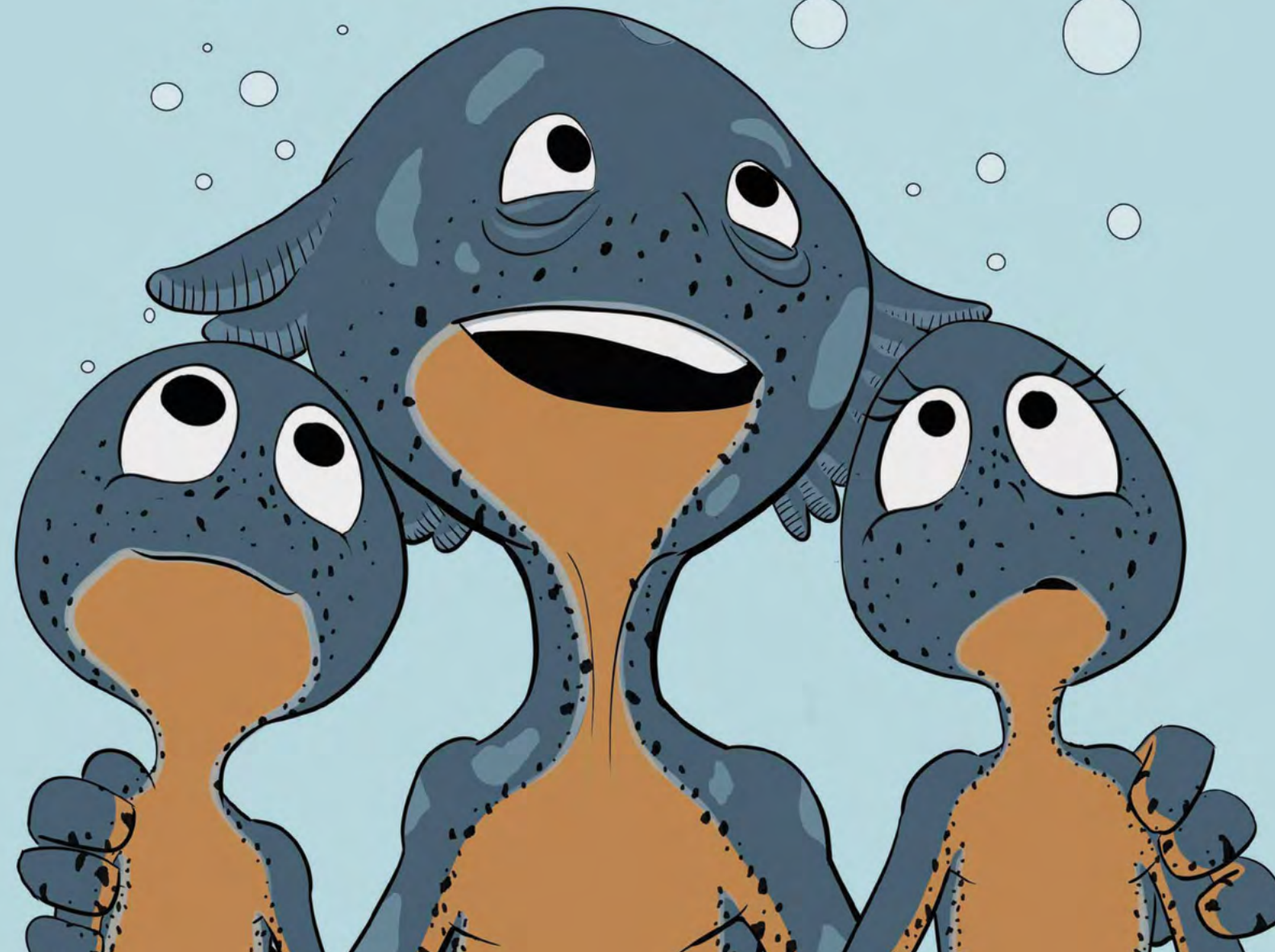
Djed Tvrtko: „Vjerujem da ste se prepali, djeco moja.”

Djed Tvrtko: "Znate, ljudi su nam donijeli ove ribe. Sjećam se davnih vremena kada ih nije bilo i kada smo se slobodno kretali i cijelo je jezero bilo naše. Sada te ribe jedu nas i naše mlade i zagađuju naš dom. Rado bih se vratio u vrijeme kada su jedini naši gosti bile žabe, zmiје, ptice, krave i ovce koje su pile čistu jezersku vodu."

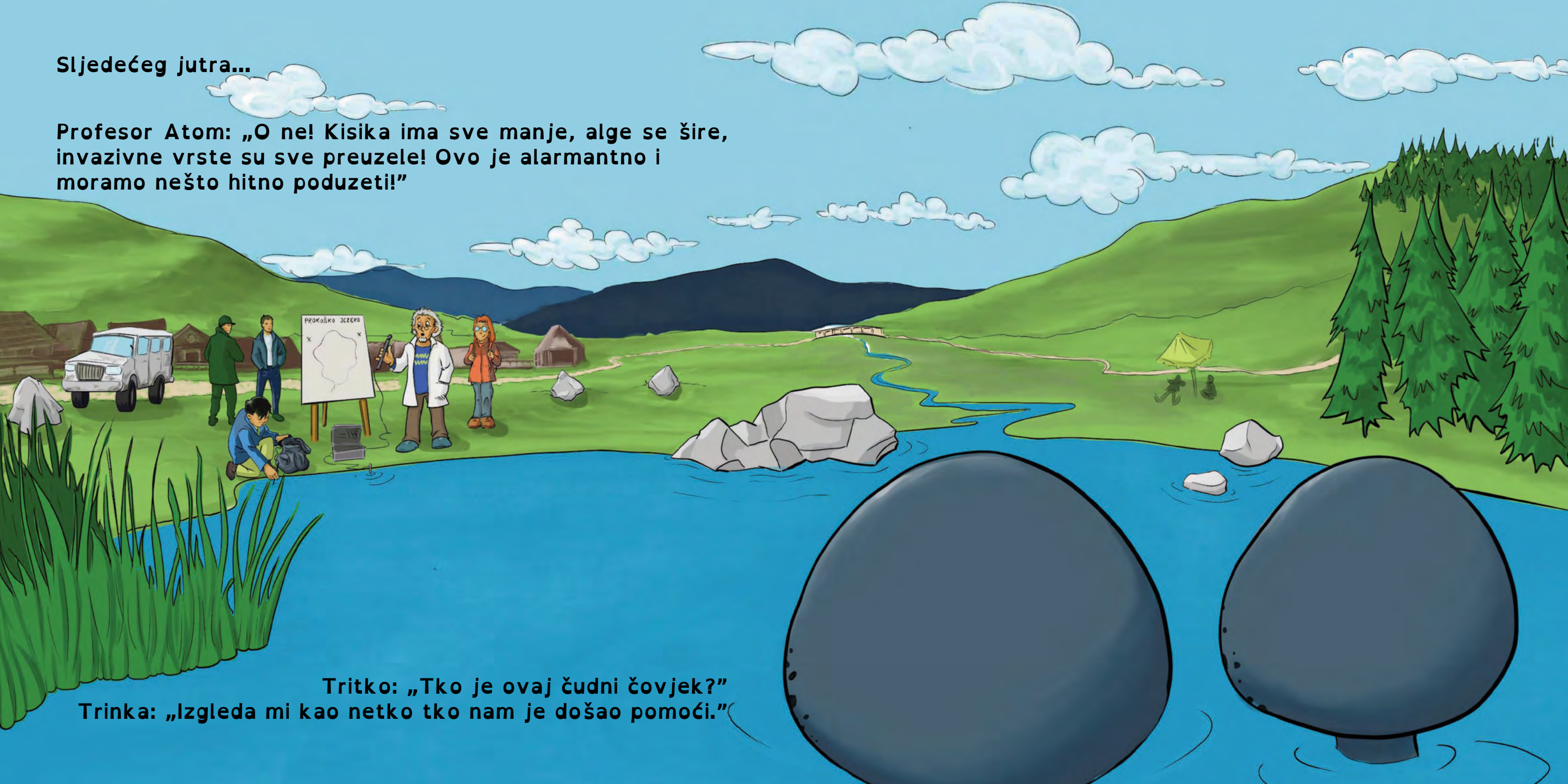

Dejd Tvrtko: „Večeras ostanite kod mene, ujutro će biti sigurnije izaći na površinu.“

Sljedećeg jutra...

Profesor Atom: „O ne! Kisika ima sve manje, alge se šire, invazivne vrste su sve preuzele! Ovo je alarmantno i moramo nešto hitno poduzeti!”

Tritko: „Tko je ovaj čudni čovjek?”

Trinka: „Izgleda mi kao netko tko nam je došao pomoći.”

Profesor Atom: „Istraživanja su nam pokazala da su bare Šestica i Zavol tritonovo posljednje utočište. Tamo možemo napraviti dva skloništa, dva hotela za tritone!”

Student: „Je li to sve što možemo uraditi za njih?”

Profesor Atom: „Dobro pitanje. Ne, neke jedinke je potrebno odnijeti u Odjeljenje za prirodne nauke Zemaljskog muzeja BiH dok njihov dom ne bude siguran!”

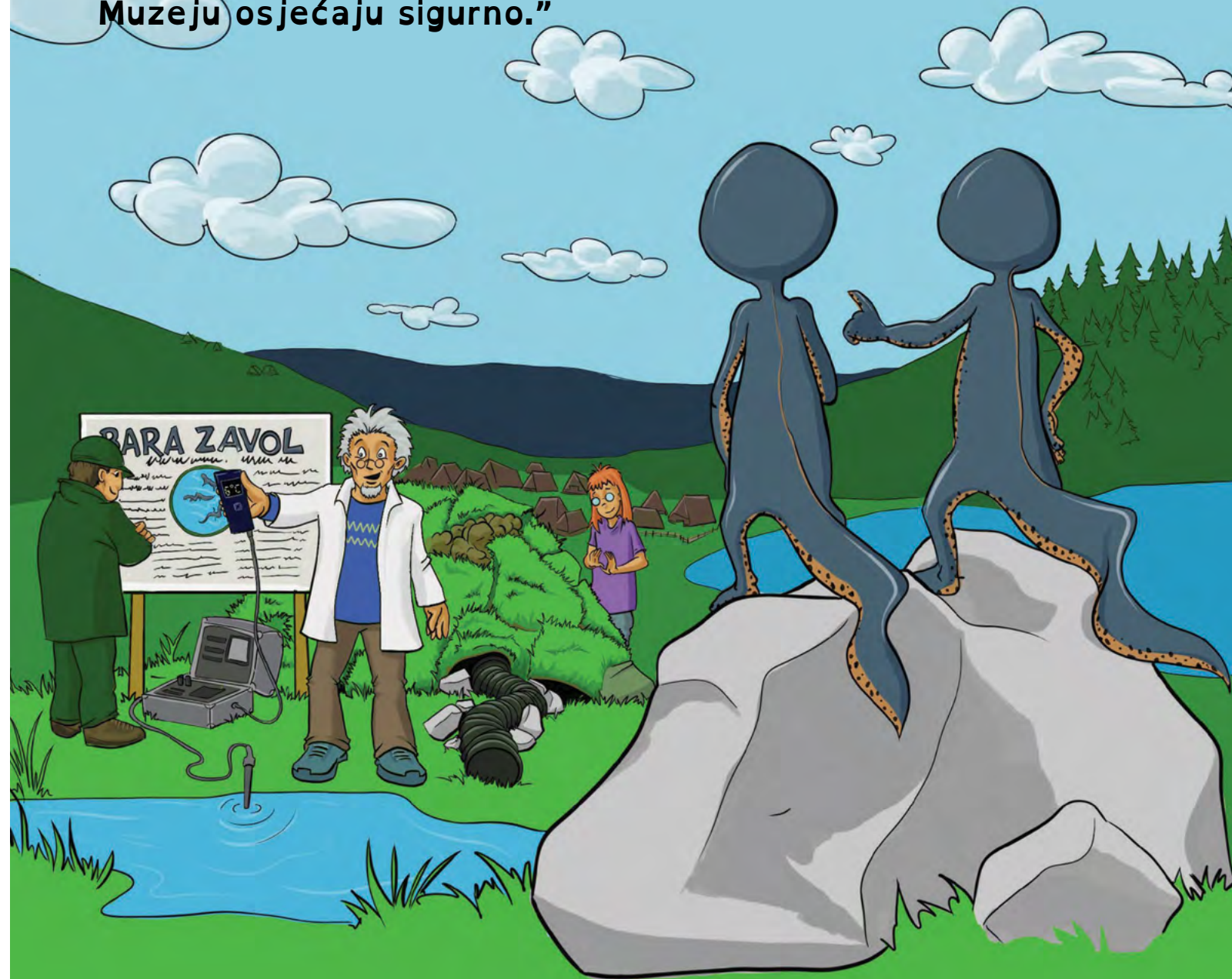
Tritko: „Trinka, izgleda da si bila upravo. Možda nam ovaj čovjek stvarno može pomoći.”

U narednih nekoliko dana Profesor Atom je sa svojim pomagačima izgradio dva hotela za tritone.

Tritko: „Voda je idealna, smještaj u hotelu je odličan. Osjećam se sigurno!”

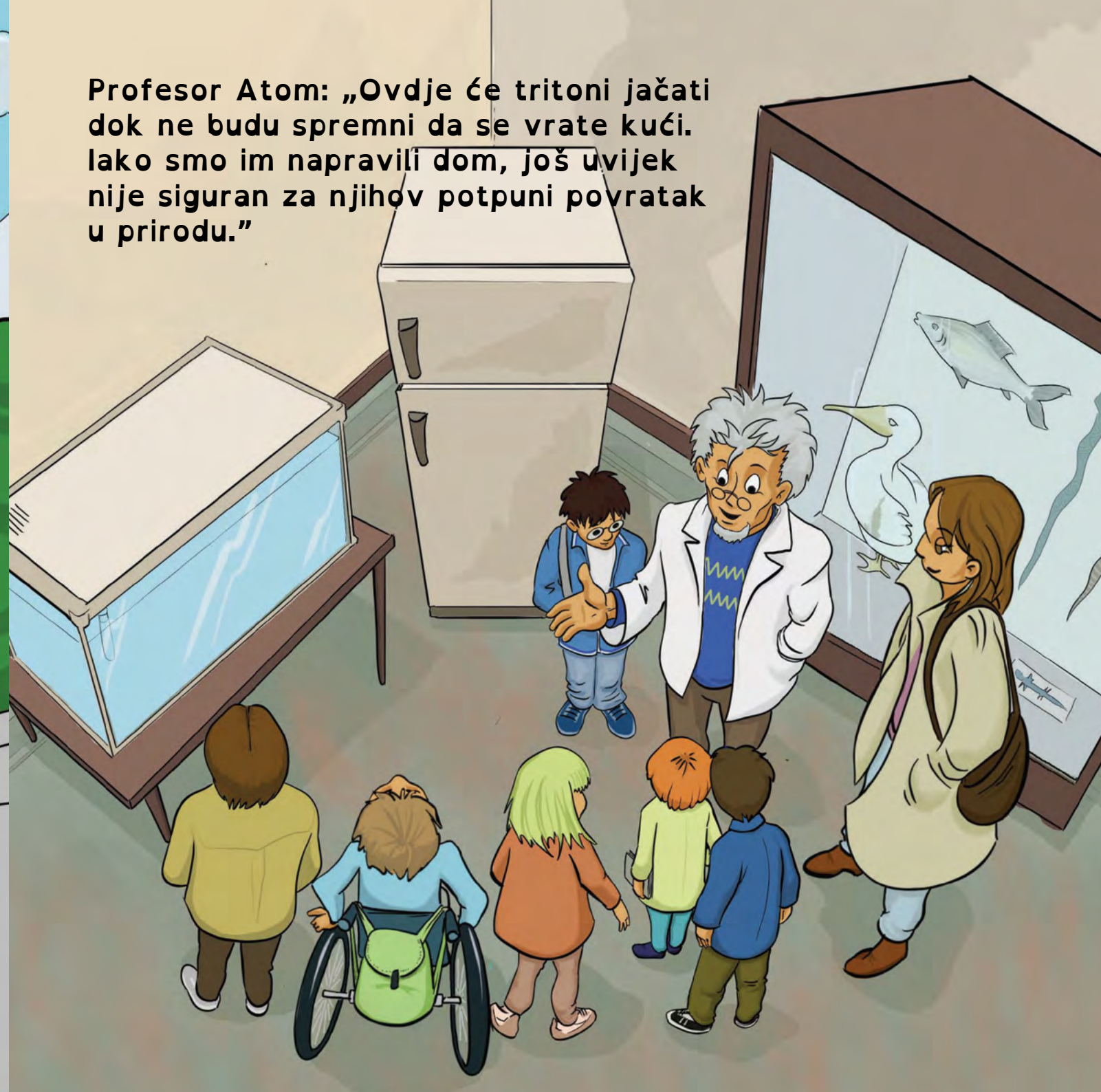
Trinka: „Novi dom, konačno. Nadam se da se i prijatelji u Muzeju osjećaju sigurno.”

Narednog dana u Zemaljskom muzeju BiH...

Profesor Atom: „Ovdje će tritoni jačati dok ne budu spremni da se vrate kući. Iako smo im napravili dom, još uvijek nije siguran za njihov potpuni povratak u prirodu.”

Dječak: „Čudesni su! Tako su mali!”

Djevojčica: „Kako im možemo pomoći? Šta trebamo uraditi?”

Profesor Atom: „Sve u svoje vrijeme, postoji plan kako i kada ćemo ih vratiti i kako ćete nam vi, djeco, pomoći.”

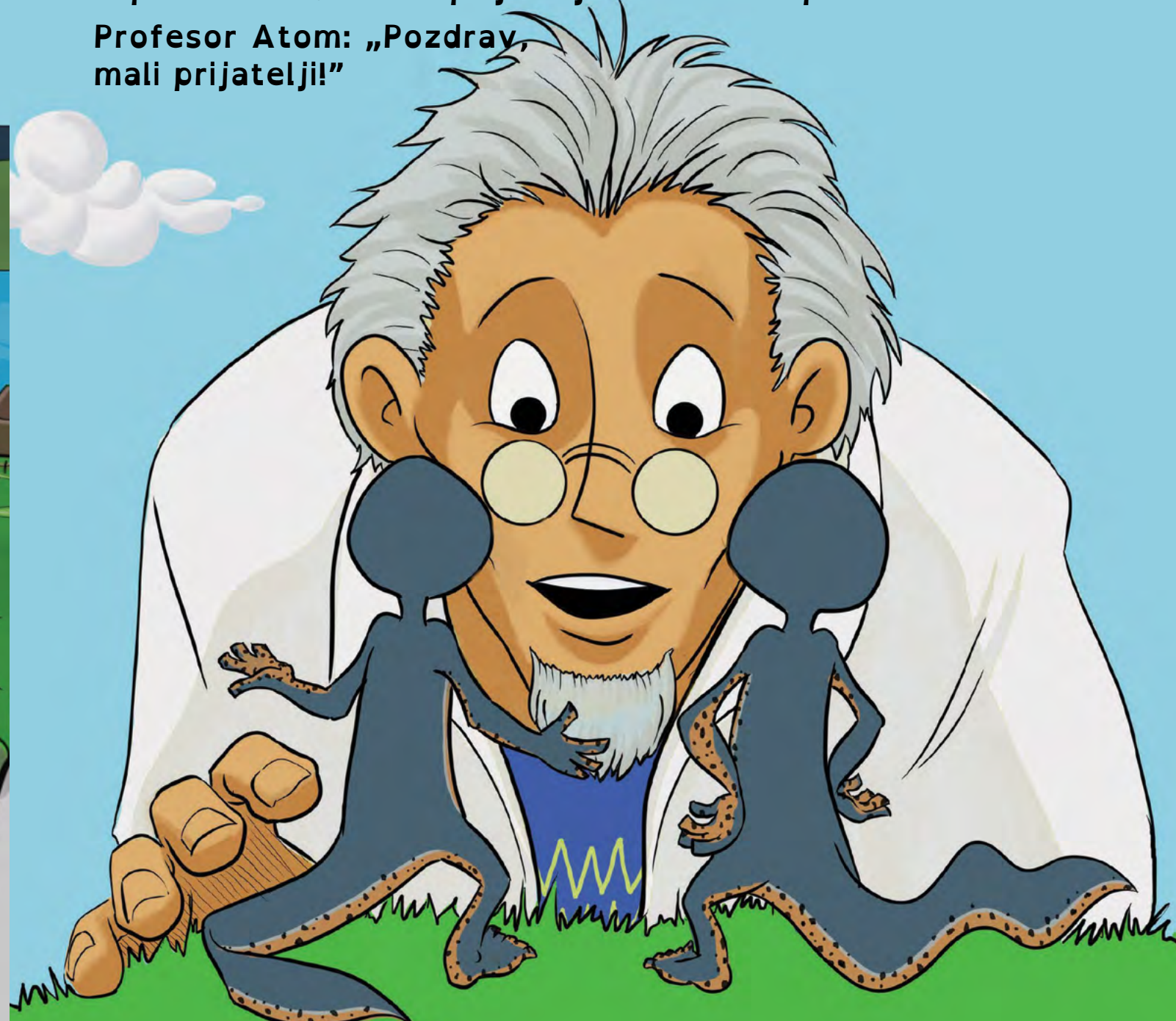
Profesor Atom i njegov tim su se nakon nekog vremena vratili na Prokoško jezero kako bi ispitali stanje u hotelu za tritone.

Profesor Atom: „Važno je provjeriti jesu li se tritoni smjestili u hotele i uživaju li!”

Tritko: „Profesore! To ste Vi, vratili ste se. Ovdje je sve super i sada čekamo prijatelje da nam se pridruže.”

Profesor Atom: „Pozdrav, mali prijatelji!”

Trinka: „Više nismo usamljeni i osjećamo se sigurno. Profesore, potrebno je ovo prenijeti svima. Recite ljudima o nama.”

Profesor Atom: „Naravno! Ovdje smo sa zajedničkim ciljem i udruženim snagama. Vi ste pokazatelji zdravlja našeg ekosustava, čuvari ravnoteže koju priroda održava tisućama godina. Vaše je stanište ugroženo, ali imamo priliku djelovati. Zajedno možemo sve!”

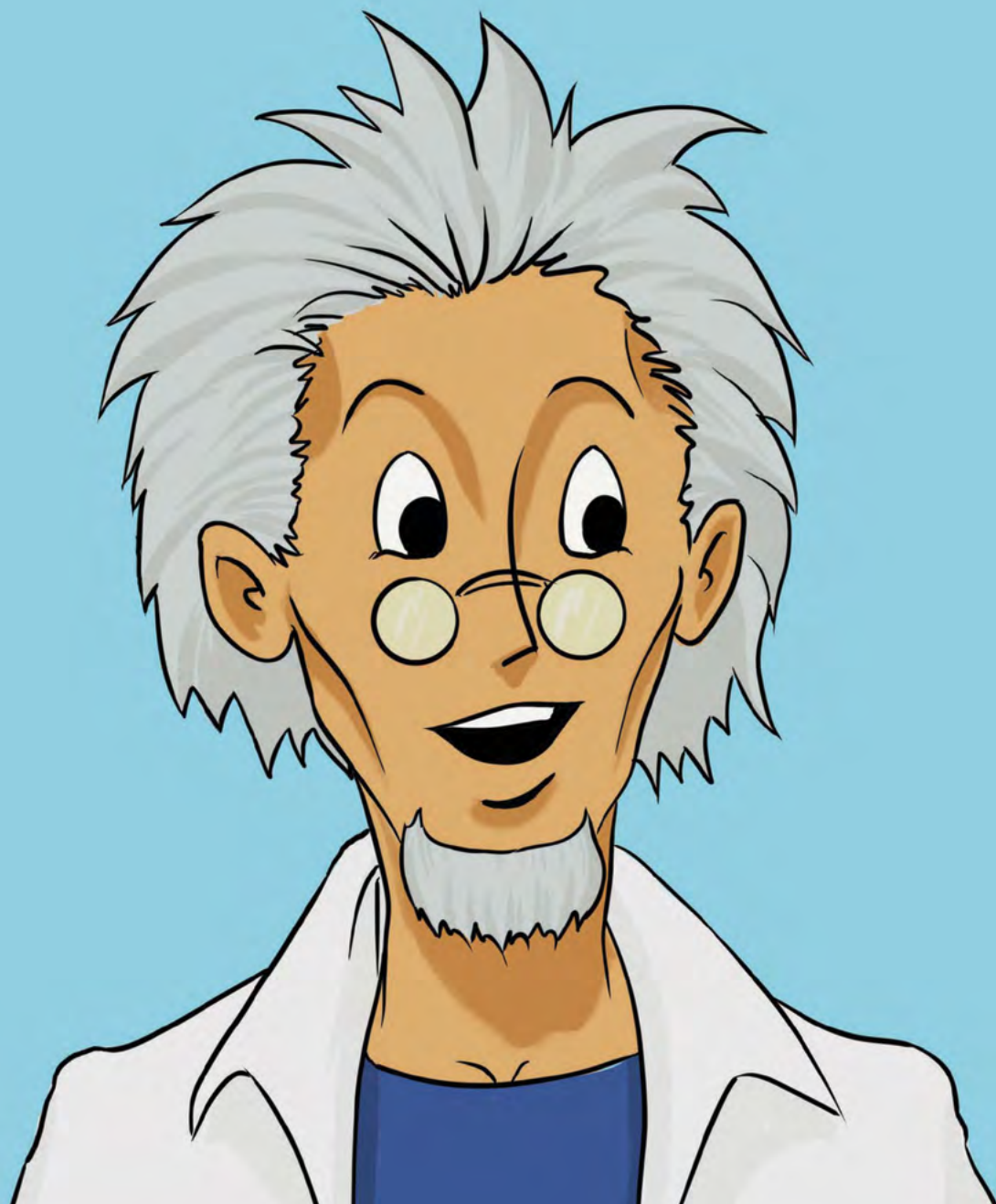

Istog dana, u popodnevnim satima...

Profesor Atom: „Spasili smo neke
jedinke, ali sada moramo vratiti
tritone u jezero! ”

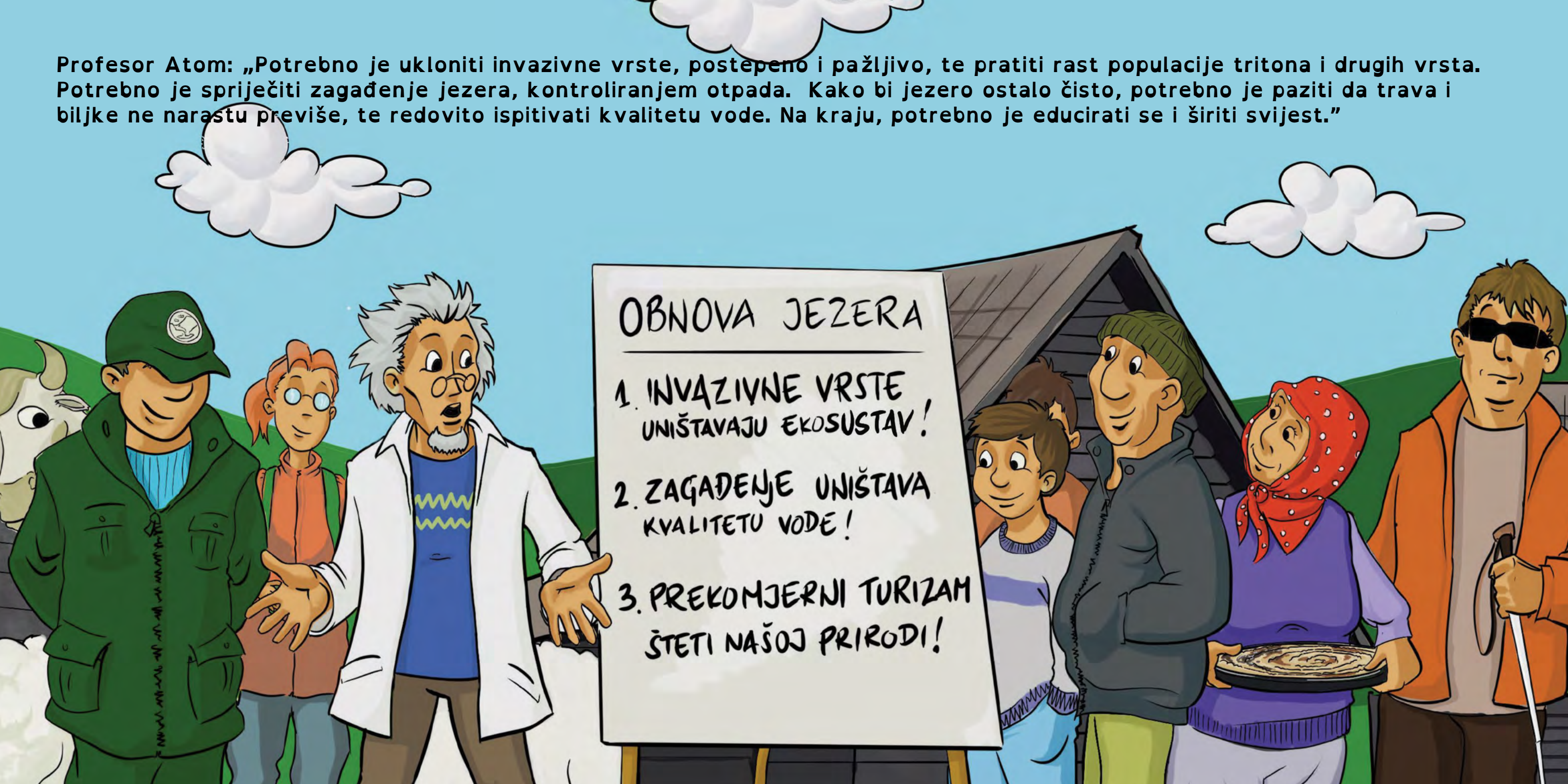
Profesor Atom: „Da bismo to uradili, moramo unaprijediti stanje u jezeru kako bi se triton vratio kući.”

Lokalac: „Kako mi možemo pomoći?”

Profesor Atom: „Potrebno je ukloniti invazivne vrste, postepeno i pažljivo, te pratiti rast populacije tritona i drugih vrsta. Potrebno je spriječiti zagađenje jezera, kontroliranjem otpada. Kako bi jezero ostalo čisto, potrebno je paziti da trava i biljke ne narastu previše, te redovito ispitivati kvalitetu vode. Na kraju, potrebno je educirati se i širiti svijest.“

Dijete: „I mi želimo pomoći!
Šta možemo učiniti?“

STEM

ISTAVA

!

TURIZAM

RIRODI!

Profesor Atom: „Djeco, vi ste budućnost! Poštujte prirodu,
budite pažljivi i odgovorni prema njoj i učite druge da to
rade. Suština je održivog razvoja očuvati vrijednosti ovog
zaštićenog područja, u kojem vi i lokalno stanovništvo
imate prostora razvijati se.“

Tritko: „Trinka, pogledaj, jednog dana vratit ćemo se kući.”

Profesor Atom: „Mi ćemo se pobrinuti da imate siguran dom u koji se možete vratiti!”

O Prokoškom jezeru

Prokoško se jezero nalazi visoko u planinama, u srednjoj Bosni, na planini Vranici i pripada općini Fojnica. Okruženo je dolinama rijeka Vrbas, Bosna, Bistrica i Fojnička rijeka. Smješteno je na visini od 1.636 metara i zbog svojeg oblika i položaja često ga zovu „gorsko oko”. Ovo je jezero jedno od najposebnijih u cijeloj Bosni i Hercegovini!

Prokoško jezero i njegova okolina puni su prirodnih ljepota. Zbog toga ovo mjesto rado posjećuju ne samo ljudi iz Bosne i Hercegovine, već i turisti iz drugih zemalja. Ljubitelji prirode dolaze uživati u planinama, čistom zraku i miru. Prostor oko jezera, koji je zaštićen kao prirodno dobro, zauzima površinu od 2.225 hektara!

Jezerom privremeno upravlja Javno komunalno poduzeće „Šćona” iz Fojnice. Njegov je zadatak brinuti se o jezeru, čuvati ga, održavati i paziti da ostane čisto i sačuvano za buduće generacije.

Također, kako bi zaštitili bosanskog alpskog tritona, na teritoriju Spomenika prirode Prokoško jezero, zajedničkim snagama, projekt koji implementira Razvojni program Ujedinjenih naroda „Održivost zaštićenih područja – SPA”, a financira Globalni fond za okoliš (GEF), Javno komunalno poduzeće „Šćona” d.o.o. Fojnica i Zemaljski muzej BiH pokrenuli su aktivnosti na unaprjeđenju njegovog stanja i staništa.

Tako su pronađene dvije bare u blizini jezera, u kojima još uvijek žive tritoni. Kako bi im se pomoglo, te su bare produbljene, proširene i uređene. Njih zovemo hibernakulumi. Te aktivnosti pomažu da tritoni imaju siguran dom i šansu preživjeti.

Čuvajmo prirodu! Svako je biće važno!

**Održavajmo jezera čistima jer sve što uđe u vodu
utječe na život u njoj!**

Nikada ne uvodite strane vrste u prirodna staništa!

Pričajmo o svemu! Svijest je ključ za promjene!

